

บทที่ 1 บทนำแผนงานวิจัย

ความเป็นมาหลักการและเหตุผล

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนคนไทยโดยบัญญัติให้ “รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมืองการวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม การจัดหาบริการสาธารณะและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ” และการกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศโดยยึด “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ภายใต้แนวปฏิบัติของ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่อันสำคัญของภาครัฐ ในการกระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาประเทศ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ชุมชน จนถึงในระดับชาติ รวมทั้งมาตรา 61/ 1 แห่งระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 ให้อำเภอมีอำนาจหน้าที่ภายในเขตอำเภอประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อร่วมกับชุมชนในการดำเนินการให้มีแผนชุมชน เพื่อรองรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัด และกระทรวง ทบวง กรม หมู่บ้านซึ่งเป็นองค์กรบริหารในระดับรากหญ้า มีความใกล้ชิดกับประชาชนซึ่งตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551 นอกจากจะกำหนดอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการบริหารงาน “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” กับราษฎรในหมู่บ้าน (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2548)

การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นได้ถูกกำหนดไว้ในรูปแบบของกฎหมาย แบบแผนการบริหารงานมาตลอด การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของตนจึงมีความสำคัญต่อพวกเขาโดยตรง และถึงแม้การมีส่วนร่วมในภาคประชาชนเริ่มให้มีความสำคัญมากขึ้นในสังคม แต่แนวคิดเก่าๆ ที่ยังคงอยู่ในจิตใจได้สำนึกของประชาชน หรือแม้ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่าเป็นในการบริหาร ตัดสินใจในกิจกรรม/โครงการต่างๆ นั้น เป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหารเท่านั้น เพราะการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจำเป็นจะต้องมีขั้นตอนในการทำงานที่ยุ่งยาก และบางครั้งอาจขัดต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ เจมส์ คลายน์ (วันชัย วัฒนศัพท์, 2544) กล่าวถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ในเรื่องความคุ้นเคยของนักการเมืองและเจ้าหน้าที่บางคนกับการตัดสินใจในกิจกรรม/โครงการต่างๆ โดยไม่ต้องฟังข้อมูลจากประชาชน และผู้บริหารหลายคนชอบที่ดำเนินการแบบเดิมๆ เพราะเกิดความไม่สบายใจกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ และรู้สึกว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนจะทำให้พวกเขาต้องแสดงความรับผิดชอบต่อสาธารณชนมากขึ้น และมีความต้องการหลีกเลี่ยงความโปร่งใส ในขณะที่ประชาชนเองยังคงมีความเชื่อที่ว่า การบริหารงานท้องถิ่นเป็นหน้าที่ของผู้บริหารและนักการเมืองที่พวกเขาได้เลือกไป

การพัฒนาชุมชน เป็นกลไกอันสำคัญที่กำหนดทิศทาง นโยบาย แนวทางและกระบวนการในการพัฒนา เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายเบื้องต้น คือ ชุมชนมีความเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นระบบ อัน

ประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ได้แก่ สภาพทั่วไปของปัญหา ความต้องการ กระบวนการแก้ไขปัญหา และผู้เกี่ยวข้องในระบบ และปัจจัยภายนอก อันได้แก่ กระแสโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงทาง ธรรมชาติจะต้องการบริหารจัดการชุมชนที่มีกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาทั้งองค์ภาพพ อันมี องค์ประกอบ ทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น ภาคเอกชน และประชาสังคม โดยท้องถิ่นเป็นองค์หลักและ ประชาสังคมเป็นผู้รับประโยชน์จึงเป็นภาระหน้าที่ของคนทุกคนที่จะต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และ ร่วมกันรับผิดชอบเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์สุขร่วมกันของประชาชน (นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์, 2550)

ในปัจจุบันการมีจิตสำนึกด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง รวบรวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของประชาชนในหมู่บ้านยังมีจำนวนน้อย เมื่อเทียบสัดส่วนของ ประชากรทั้งหมดในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่ที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการ พัฒนาหมู่บ้านเกิด ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพ ทำการเกษตรและรับจ้าง ซึ่งมีฐานะปานกลาง ถึง ยากจน เวลาส่วนใหญ่ในหนึ่งวันของประชาชน ทุ่มเทไปกับการทำมาหาเลี้ยงชีพ จนไม่ได้สนใจในเรื่อง ของการพัฒนาท้องถิ่น สนใจเพียงแต่เรื่องปากท้องของตนเองและครอบครัว และสาเหตุอีก ประการคือโครงการบางโครงการที่ได้รับงบประมาณจากภาครัฐ ได้มีการดำเนินการทำไปแล้วขาด ความต่อเนื่องในการทำโครงการ อีกประการคือประชาชนไม่มีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับความสำคัญในการพัฒนา และที่สำคัญในอดีตที่ผ่านมาผู้นำหมู่บ้านก็ไม่ได้ให้ความสำคัญ เท่าที่ควร

จากปัญหาดังกล่าวทำให้คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง การเสริมสร้าง และพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการบริหารจัดการชุมชนท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาชุมชนเครือข่ายการวิจัยเชิงพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ในด้านการจัดการทาง สังคม ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรม เพราะหากสามารถสร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการพัฒนา หมู่บ้านได้นั้น ก็จะมีการพัฒนาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้านที่ดีขึ้นสืบต่อไป

วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม ของภาคประชาชนในการบริหารจัดการชุมชนท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมด้านการจัดการทางสังคม ภูมิ ปัญญาและศิลปวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนเครือข่ายการวิจัยเชิงพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง
2. เพื่อสร้างเครือข่ายการเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนใน การบริหารจัดการชุมชนท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมด้านจัดการทางสังคม ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนเครือข่ายการวิจัยเชิงพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง
3. เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนใน การบริหารจัดการชุมชนท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมด้านจัดการทางสังคม ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนเครือข่ายการวิจัยเชิงพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง
4. เพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของภาค ประชาชนในการบริหารจัดการชุมชนท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมด้านจัดการทางสังคม ภูมิปัญญาและ ศิลปวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนเครือข่ายการวิจัยเชิงพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง

กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ดำเนินงาน

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยในเขตชุมชนเครือข่ายการวิจัยเชิงพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย ชุมชนตำบลบ้านหนอง ชุมชนตำบลเข็กน้อย ชุมชนตำบลตาลเตี้ย ชุมชนตำบลบึงทับแรด ชุมชนตำบลโป่งแดง ชุมชนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม ชุมชนตำบลทับกฤช ชุมชนตำบลห้วยถั่วเหนือ ชุมชนตำบลนาขุม ชุมชนตำบลบึงกระจับ ชุมชนตำบลไพศาลี ชุมชนตำบลบึงระมาณ ชุมชนตำบลแม่ยางตาล ชุมชนตำบลห้วยมุ่น ชุมชนตำบลไกรนอก ชุมชนตำบลชัยสมบูรณ และ ชุมชนตำบลคลองน้ำไหล

พื้นที่ดำเนินงาน ได้แก่ ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย จังหวัดตาก จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดพิจิตร และจังหวัดอุทัยธานี

ขอบเขตของงานและความเชื่อมโยงของโครงการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การเสริมสร้างและการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการบริหารจัดการชุมชนท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาชุมชนเครือข่ายการวิจัยเชิงพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ประเด็นศึกษาได้แก่ ด้านการจัดการทางสังคม ด้านภูมิปัญญา และด้านศิลปวัฒนธรรม

ขอบเขตด้านประชากรและพื้นที่

ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยในเขตชุมชนเครือข่ายการวิจัยเชิงพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย ชุมชนตำบลบ้านหนอง ชุมชนตำบลเข็กน้อย ชุมชนตำบลตาลเตี้ย ชุมชนตำบลบึงทับแรด ชุมชนตำบลโป่งแดง ชุมชนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม ชุมชนตำบลทับกฤช ชุมชนตำบลห้วยถั่วเหนือ ชุมชนตำบลนาขุม ชุมชนตำบลบึงกระจับ ชุมชนตำบลไพศาลี ชุมชนตำบลบึงระมาณ ชุมชนตำบลแม่ยางตาล ชุมชนตำบลห้วยมุ่น ชุมชนตำบลไกรนอก ชุมชนตำบลชัยสมบูรณ และ ชุมชนตำบลคลองน้ำไหล

ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

15 พฤษภาคม 2560 ถึง 15 มกราคม 2561